

БЛАГОДІЙНЕ ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНЬСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА“
ПІД РЕДАКЦІЄЮ ПРОФ. І. ОГІЄНКО.

№ 14.

ПІДВАЛИНИ
Української Православної
ЦЕРКВИ.

1922.

БЛАГОДІЙНЕ ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА“
ПІД РЕДАКЦІЄЮ ПРОФ. І. ОГІЄНКА
ВИПУСКАЄ ТАКІ КНИЖКИ:

1. Прохання до Патріарха Царгородського благословити Автокефальну Українську Церкву. 1921 р. 14 ст. Ціна 10 м. п.

2. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська мова як мова богослужбона. Права живої мови бути мовою церкви. 1921 р. 32 ст. 40 м. п.

3. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська вимова церковно-слов'янського богослужбового тексту. Правила і зразки вимови. 1921 р. 20 ст. Ціна 25 м. п.

4. Закони Української Народньої Республіки про Українську Автокефальну Церкву.

5. Проф. І. ОГІЄНКО. Православний молитовник для шкіл початкових мовою церковно-слов'янською й українською. З благословення Єпископа Кременьського Діонісія. 1922 р. 64 ст. Видання друге.

6. Проф. І. ОГІЄНКО. Як Москва взяла під свою владу вільну Церкву України. 1921 р. 20 ст. Ціна 25 м.

7. Проф. І. ОГІЄНКО. Як Москва знищала волю друку Кірово-Печерської Лаври. 1921 р. 16 ст. 25 м. п.

8. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська Автокефальна Церква, її завдання і організація.

9. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковне життя в Європі за останні роки.

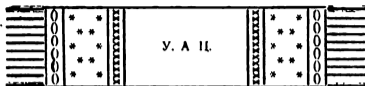
10. Свята Служба Божя св. отця нашого Іоана Золотоустого мовою українською. На українську мову з грецької переклав Проф. І. ОГІЄНКО. Частина I; текст, ч. II: повненія до тексту. З благословення Єпископа Кременьського Діонісія. 1922 р.

11. Проф. І. ОГІЄНКО. Світлий рух за утворення живої народньої національної церкви. 1921 р. 52 ст. 40 м. п.

12. Проф. І. ОГІЄНКО. Церковні братства і їх історія.

13. Проф. І. ОГІЄНКО. Українські церковні братства, їх організація і завдання.

14. Проф. І. ОГІЄНКО. Матеріали по історії Церковного руху на Україні. Випуск I. Підвалини Української Православної Церкви. 1922 р. 16 стор.

ПІДВАЛИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ *).

1. Автокефальність.

Українська церква повинна бути автокефальною, цеб-то незалежною від іншого уряду церковного, і повинна мати свого власного голову, цеб-то свій власний керовничий орган, перебуваючи безумовно лише в братерському єднанні з усіма православними автокефальними церквами.

Українська Православна Церква майже 300 літ як позбавлена була свого вищого керовничого

---

*) Подаю тут на увагу нашого громадянства статтю „Підвалини Української Православної Церкви“, складену Всеукраїнською Православною Церковною Радою в Києві; статтю що було поширено поміж українською людністю перед Церковним Передсоборним З'їздом представників сільських православних парафій волостей Київської Округи, що відбувся 27—29 березня 1921 р. в м. Києві.

Подаю що статтю дослівно, не роблячи в ній жадних змін, хоч з деякими місцями її, на яких занадто вже відбувся революційний час і сучасний український режим, погодитися їй трудно.

Проф. І. Огієнко.

органу і віддана під керівництво Московському Патріархові, а потім Російському Синодові. Це позбавлення Української церкви її автокефальності і з історичного і з каноничного боку було зовсім незаконним.

З історичного боку українська церква була далско старшою від московської. Своє історичне життя українська церква починає ще з перших київських князів, розцвітає за св. князя Володимира і його заступників, коли московської церкви й самої Москви ще й на світі не було. З часів кн. Володимира Українська Церква має вже свій власний церковний, як і національний осередок — м. Київ, і свого власного голову — Київського Митрополита, який хоч і призначався (або тільки стверджувався) патр'ярхом царгородським, але був йому підлеглим більш морально, ніж фактично. З Києва православна віра ширілась і по російських містах, через те й епархії, що засновувались в російських містах, також підлягали Київському Митрополитові (Тверська, Володимирська, Костромська та інш.).

Київ був матір'ю городів руських, а Київський Митрополит головою руської церкви. Через те й називався митрополитом Київським, і всея Русі. Навіть коли Київ був спустошений

татарами, і митрополити переїхали з Київа жити до Москви, вони все-таки називались Київськими (Олексій, Петро), аж поки Литовські князі й українська людність, незадоволені тим, що Київські Митрополити живуть в Москві, не настояли на тому, що Київський митрополит повинен був жити в межах України. Київська митрополія відокремлена була від Москви. З того часу митрополити, що жили в Москві, стали зватись Московськими і всеї Росії, а київські — Київськими, Галицькими і всеї України. Київські митрополити ніколи ні в якій залежності від Московських митрополитів не були, — навіть тоді, коли ці останні зовсім звільнились від підлеглости царгородському патріярхові і самі скоро зробились патріярхами.

Київські митрополити хоч з тактовних умов не відокремлювались зовсім від царгородського патріярхату, і обірались і висвячувались на місці та керували Українською Церквою незалежно від патріярха аж до того часу, коли Україна приєдналась до Москви і була підбита під московську владу як політичну, так і церковну, при чому після переяславської умови Українська Церква зовсім вперто відстоювала свою автокефальність.

В життю церковнім історичні традиції мають величезне значіння. І в древній православній

церкві навіть вселенські собори цих традицій не ломили. Так, Ієрусалимська, Антіохійська, Кипрська, Критська церкви, які здавна були автокефальними, осталися такими й по цей час, хоч ці міста давно втратили всяку політичну значність. Про Кипрську церкву, у якої намагались відібрати автокефалію через політичне приєднання Кипра до Сирії, були розмови на 1-му Вселенському Соборі, і одноголосно постановлено, що ніякі політичні зміни не повинні відбирати від церкви її історичного права, Кипрській церкві залишено автокефалію, і тільки Московська церква, що так пишалась своєю каноничністю, догоджуючи російським самодержцям, зломала цю історичну традицію, і старі автокефальні церкви — Грузинську й Українську — оддано було під владу й керування молоді і молодшої Московської.

Тепер історичні традиції відносно Грузинської церкви вже відновлено. Грузинська церква в себе вже відродила автокефалію. Повинна бути відновлена й автокефалія Української Церкви.

З каноничного боку підбиття Української Церкви під московську зверхність теж є ґрунтовним порушенням стародревніх законів. Згідно 37 апостольському правилу „кожен народ повинен знати першого серед себе й шанувати його, яко

голову". Українська Церква знала, як першого серед себе, Київського митрополита ще тоді, коли Москви ще й на світі не було, але московська церква, як почувла в собі силу під захистом держави, Київського митрополита, як каноничного голову Української Церкви, гвалтовно, в противність канонам, скасувала, зробивши його звичайним єпархіяльним єпископом, залишивши йому тільки назву митрополита і відрубавши силоміць голову в Українській Церкві.

В додаток до цього, в противність вже не тільки канонам, а й духові Христової віри, Українська Церква підбита під керовництво московське без всякої згоди з українською людністю і її духовництвом, а навпаки — проти їх волі, і підбито не церковною, а державною владою — указом царя Олексія навіть без попередньої згоди з царгородським патріархом, якому Українська Церква до того часу морально підлягала, і тільки через скільки літ після царського указу через турецьку владу ця згода була вирвана від царгородського патріарха, при чому московський уряд не зупинявся навіть перед богопротивною симонією, заплативши навіть грошей царгородському патріархові за українську церкву й турецькому урядові за допомогу. З українською людністю

при цьому ні трохи не рахувались і просто її знехтувано. Це завжди почувала Українська Церква, і моральної підстави для підлегlosti під кормигу московську нігде в собі не чула, і навіть при цариці Катерині II-ій добувала собі прав і вільности, але примусове і гвалтовне підбиття Української Церкви під московську було безумовно ґрунтовним порушенням не тільки канонів, а й Заповітів Христа,—робити в церкві все за згодою всіх і любовію, а не насильством і гвалтовнею.

З каноничного й християнського боку підлеглість Української Церкви московській жадного морального значіння не має, і це знищення насильством повинно бути відновлено любовію: Українська Церква знову повинна стати автокефальною, від московської незалежною, і, згідно апостольському правилу, утворити собі власного голову, свій власний керовничий орган. Може бути тільки розмова про повернення Української Церкви під моральну підлеглість царгородському патріархові, але пройшло вже майже 300 літ після того, як царгородський патріарх вирікся своїх прав на Українську Церкву, і це відновленню морального звязку з ним Української Церкви не може сприяти. Українська Церква і в старі часи¹¹

не відокремилась зовсім від царгородського патріарха тільки по своїх власних міркуваннях, зважаючи корисним цей звязок в боротьбі з католицизмом, тепер же ніякої потреби у відновленню цього звязку не має.

2. Соборноправність.

Соборноправність, цеб-то всенароднє керування всіма церковними справами — це є підвалини не тільки української, а взагалі апостольської церкви. Соборноправність вимагає: 1) визнати право всенародньої виборности на всіх ступіннях церковного служіння, 2) право всенароднього церковного господарювання, цеб-то завідування церковним майном, 3) право участі всеї церковної людности у вирішенні всіх церковних питань: благодійних, господарчих, освітніх, богослужбових і навіть каноничних і догматичних.

Всі ці права людности ведуть початок від святих Апостолів. Св. Апостоли, коли їм стали потрібні помішники для завідування церковним майном, зібрали всю людність і запропонували їм з серед себе обрати діяконів. Від завідування церковним майном Апостоли зріклися, бо, як казали вони, „не добре нам, покинувши Слово Боже, піклуватися про тілесні потреби братів; оберіть же із себе

людей, ми їх поставимо на цю службу, а самі в молитві і служенню слову перебуватимемо* (Діян. 6, 2—4), і на апостольському соборі, на якому вирішувалась канонична і навіть догматична справа, присутні були не тільки Апостоли, а й пресвітери і братія (Діян. 6).

Обставини життя Церкви Христової в часи переслідування її Римським урядом, і загальні умови тодішнього громадянського життя не сприяли соборноправности церкви. В тяжкі часи гоніння, коли не тільки всенароднім зборам, але й молитвою проявляти себе християнам було дуже небезпечно, все треба було робити крадькома від язичників, нужда вимагала керування всіма церковними справами покласти на окремих, найбільш певних людей, якими тоді безумовно були єпископи, обрані всією церквою.

З четвертого сторіччя, коли Римська держава увійшла в згоду з християнською церквою, і, коли найбільше вироблявся каноничний устрій церкви, на формування церковного устрою мав дуже великий вплив устрій громадянський держави. Канони складались не тільки по згоді з державою, а часто й при безпосередній участі імператорів і їх уряду, і цілком природно, що держава не могла в церковному устрою допустити

те, чого не було в устрою громадянському, а навпаки, сприяла і в церковному устрою тому, що відповідало устрою громадянському, цей же устрій в Римській й Византійській державі ввесь час був суто-монархичний і навіть деспотичний. Людність була позбавлена всяких громадських прав, і була лише пасивним матеріалом, над яким імператор і його уряд робили всякі експерименти. Уряд що раз дальше відходив від народу та його інтересів і провадив своє окреме життя, повне всяких придворних інтриг, суперечок, душоугубства і т. и. Такий же монархичний устрій став провадитись і в церковному життю. Єпископи, яких піднесли ще тяжкі умови часів гоніння на християн, тепер державою піднесли ще вище, і що раз то більше відокремлювались від народу і народнього життя. Вони замикались у своїх кастових інтересах і таких же інтригах і суперечках.

Церковна людність, миряне, поступово була позбавлена всіх прав у державі. Право вибору єпископів і других церковних службовців було сильно обмежено, а потім і зовсім скасовано. Право завідування і розпорядження церковним майном передано цілком єпископу та його підручним; нарешті віднято не тільки від мирян, а й

від вищого духовництва право участі у вирішенню ріжних церковних питань, і всі древні собори складались виключно з єпископів при участі вищих представників уряду. Людність, позбавлена всіх церковних прав, перестала цікавитись церковними справами, зробилась лише пасивним елементом церкви, і вже в пізніших канонах пробивається думка, що мирянам личить лише слухати та сповняти, а єпископам та їх підручним—вчити та керувати (VI. Вс. Ч. Т.).

Велика участь, яку взяло у церковних справах монашество, що взагалі гордувало світом і всім світовим, ще більше сприяло відходу керуючих кол церкви від народу.

Весь цей устрій переняла до себе від греків і Російська церква з тим додатком, що позаяк громадський устрій Російської Імперії був не тільки монархичний, а й чиновничий і поліцейський, то й церковний устрій став таким же. Єпископи в Російській Церкві призначались на свої посади й затверджувались царем, як вищі урядовці, члени причету призначались на паракліті єпископом, „По Указу Его Императорского Величества“, як вищі урядовці. Вищі керовничі органи церкви — Синод, консисторія були цілком урядовими інституціями, і вони завідували всім

церковним майном, вирішували всі церковні питання, і взагалі, Російська церква звалась до ступня державної інституції. Від соборноправности, від всенароднього керування всіма церковними справами тут уже не залишилось і сліду. По своєму устрою Російська церква вже перестала бути апостольською, а стала Імператорською. Не дурно вищі духовні школи (Російські академії) було проголошено недовго до революції „Імператорськими“.

Соборноправність церковного устрою в Українській Церкві за часи її вільного життя до поневолення її Москвою не зовсім втратила і після поневолення.

1. Виборче право в Українській Церкві до підлеглости московської існувало в повній мірі; як Київські митрополіти, так і всі єпископи й члени причту, навіть ігумени монастирів завжди обірались представниками всієї людности. Навіть після приєднання до Москви українська церковна людність довго й вперто боролась за своє виборче право, і тільки не так давно воно було знищене.

2. Господарювання в Українській Церкві, завідування всіма церковними справами, благодійними, освітніми і іншими теж завжди було всена-

роднім. Українська людність гуртувалася у церковні братства, у яких об'єднувалася людність усіх останніх від знатних князів і гетманів до шевців, кравців, гончарів, простих козаків і міщан та селян, і в діяльності цих брацтв скупчувались всі церковні справи.

3. Нарешті, у вирішенні всіх церковних питань богослужбових, каноничних, і навіть догматичних, приймає участь усеє нарід в особах своїх представників. Так, на Соборі в Берестю в 1596 р., що вирішав питання про унію з католицизмом, були й миряне, представники брацтв, і іменно миряне спасли православну віру на цим соборі від зрадництва єпископату.

Соборноправний устрій Української православної церкви, за часів її вільного життя, спрям в такому високому розвитку її як в моральному, так і в благодійному та освітньому і життєвому відношеннях, що вона високо підняла українську людність і майже відновила на Україні апостольські часи. Під довгою підлеглистю Росії зник соборноправний устрій Української Церкви, а з ним разом зникло й живе церковне життя—благодійність і освіта.

Для відродження Української Церкви й пов-

ного її розвитку у повній мірі повинен бути відновлений і соборноправний устрій.

3. Жива народня творчість у Церкві.

На підвалинах Української, як і всякої православної Церкви, виникає вже з автокефальності та соборноправності церкви жива народня творчість в ній. Коли вищий церковний устрій на Україні буде власний український, вільний від деяких чужородніх впливів, то й життя церкви буде ним безумовно направлятись у живому народньому дусі. Коли церква буде соборноправною, цеб-то—коли у всіх справах її широку участь буде приймати увесь нарід, то, безумовно, на всіх галузях церковного життя безпосередньо будуть відбиватись, і не можуть не відбиватись, всі галузі життя народнього, — і рідна мова, і рідні співи, і народні звичаї, і обряди, і цей живий народній кольорит церкви не тільки не затьмарує християнського духу в ній, а навпаки, є найкращою ознакою присутності цього духу, бо християнство є віра жива. „Хто вірує в Мене“, казав Спаситель, „ріки від серця його потекуть води живої“ (Іоан. 7, 38).

Ґрунтуючись на непохитних підставах догматичних і моральних в усьому останньому, віра Христова є й повинна бути живою творчістю на-

роду. Їй повинна вилитись, і свої здібности виявляти, свої таланти показувати душа народня. Через те церковні звичаї, співи, молитви, мистецтво і т. н. тим більше будуть відповідати духові Христової віри, чим більше в них буде виявлятися народня творчість; навпаки, ніщо так не противно християнській вірі, як мертва форма, чужа народові, заскорузла традиція та фарисейство лицемірє, яке так ганьбив Христос.

Що відносно мови, яка повинна вживатись церквою у відправах Божих Служб, навчання Божого слова,—для цього є ясні й безперечні вказівки в св. Письмі, що кожен нарід має право вживати в церкві рідну мову. Христос це благословив уже тим, що як послав Апостолів до усіх народів проповідувати, послав їм дар говорити на всіх мовах і наріччах, щоб кожен нарід слухав Слово Боже на своїй рідній мові. Церковні канони також не знають ніяких обмежень в цій справі. Тільки вже згодом і не з християнських, а з політичних та інших міркувань, шкідливих для Христової віри, керованими церкви заведено деякі обмеження в справі церковної мови. Так, папа Римський, з цілком зрозумілих міркувань (об'єднання під сьбою всіх християн), завів відправу

Божих Служб і читання Божого Слова на латиньській мові.

По цій же стежці, в противність канонам древнім, пішов і бувший в 1918 році у Києві так званий „Український Церковний Собор“, який склав постанову про заборону вживання на Божих службах української мови, а звелів триматися слов'янської мови, на тій підставі, що ця мова є ознакою об'єднання всіх слов'янських народів, і що слов'янський язик нібито найбільше здатний для виявлення релігійного почуття. Ці міркування собору і неправдиві, і для християнської віри шкідливі, а в дійсности мали на меті лише вбити живий дух в Українській Церкві, для якої мети собор цей пішов проти Заповіту Христа проповідувати на всіх язиках. Постанова цього собору про церковну мову, як і всі його постанови, не мають каноничного значіння, бо вони не оголошені для церковного вжитку. Не мають вони для української церкви й морального значіння, позаяк собор цей тільки по назві був „український“, а в дійсности був реакційно-чужинським, і життям Української Церкви постанови цього собору було відкинуто.

Що до перекладів св. Письма і Богослужбових книжок на українську мову, то безумовно ці перекла-

ди повинні робитися людьми свідомими і з великою увагою, бо тут треба дати місце народній творчості, щоб буква не здоліла Духа, як каже Христос (Іоан, 6 62). В Українськiм народі, в якого живий дух завжди переважає мертву букву, ріжниці і навіть помилки у перекладах нігде не доведуть до розколу, як то мало місце у Росії. Через те у перекладах Божих Служб не страшно давати українським церковним гурткам повну волю й дозвіл у перекладчій праці, а коли будуть збиратись дійсні українські собори, вони з усіх перекладів і оригінальних церковних творів будуть вибирати й ухвалювати до вжитку кращі, лучші. Теж саме треба сказати й про церковні співи, обряди, мистецтво і т. и.,—і тут вповні повинна виявлятися і вживатися своєрідна творчість народу, не чекаючи ріжних указів та розрішень, а церковні собори цюю живу творчість народу будуть вводити в певні береги. Чим більше живою народньою буде Українська Православна Церква, тим краще вона буде вихованкою українського православного народу і кращою виразницею Христового Духу та його Заповітів.

---

15. Проф. В. БІДНОВ. Церковна справа на Україні, 1921 р. 48 ст. Ціна 40 м. п.
16. Прот.-доц. І. ПЕЛЕНЬСКИЙ. Український церковний стиль.
17. Проф. І. ОГІЄНКО. Сербська церква і її змагання до відновлення (тимчасово дит. № 11 ст. 7—18).
18. Проф. І. ОГІЄНКО. Нова чесько-словацька церква і її наука (тимчасово дит. № 11 ст. 22—41).
19. Текст позивання влади Української Народньої Республіки. 921 р. 4 ст. Ціна 5 м. п.
20. Проф. І. ОГІЄНКО. Українські шкільні молитви, 1921 р. 4 ст. Ціна 5 марок.
21. В. ГИНЕНКО - САВІЙСЬКИЙ. Сучасне правне становище Української церкви.
22. Проф. І. ОГІЄНКО. Як цариця Катерина обмосковлювала Церкву Українську, 1921 р. 24 ст. Ціна 30 м. п.
23. Проф. І. ОГІЄНКО. Двічі переклади Восьми св. на українську мову.
25. Проф. І. ОГІЄНКО. Як на Москві перехрещували українців.
26. Проф. І. ОГІЄНКО. Як на Москві папили церковні українські книжки.
27. Зразки українського церковного діловодства.
28. Проф. І. ОГІЄНКО. Братське послання церковним діячам про Українську Автокефальну Церкву.
29. Грамоти Царгородського Вселенського Патріарха до Українського Народу.
30. Проф. В. БІДНОВ. Коротка історія Української церкви.
31. Молитва за отчиною про перемогу над ворогом, що заносів Рідну Землю. 1921 р. Ціна 5 марок. Видання 2-е.
32. Книга годич молитовних, з грецької на українську мову переклав Проф. І. ОГІЄНКО.
33. Церковні співи на св. Літургії, на українську мову з грецької переклав Проф. І. ОГІЄНКО.
34. Ранішня і всенощна служба, з грецької на українську мову переклав проф. І. ОГІЄНКО.
35. Порядок вечірні, повечір'я і нівничної служби; з грецької на українську мову переклав проф. І. ОГІЄНКО.
36. Меморандум Чехословацької Церкви до Сербського Архієрейського Собору, з чеської мови переклав Професор І. ОГІЄНКО. 1921 р. 4 ст. 6 м. п.

37. Прив.-дон. о. П. ТАБИНСЬКИЙ. Автокефалія української церкви.

38. Прив.-дон. о. П. ТАБИНСЬКИЙ. Українська мова в службі Божій і в Богословії.

39. Синодик славних ангелів, що в боротьбі за волю України життя своє поклали на вівтар отчизни. 1921 р. 4 ст. 5 м. п.

40. Статут Чехословацької Церкви. З чеської мови переклав Проф. І. ОГІЄНКО. 1921 р. 8 ст. Ціна 15 м. п.

41. Проф. І. ОГІЄНКО. Як треба вимовляти букву Ъ в церковно-слов'янських текстах. Історія букви Ъ. 1921 р. 16 ст. 30 м. п.

42. Проф. І. ОГІЄНКО. Головніші правила українського правопису.

43. Проф. І. ОГІЄНКО. Українська Пересовинська Євангелія 1556 р. 1921 р. 36 стор. Ціна 50 м. п.

44. Проф. І. ОГІЄН-О. Новий Звіт в перекладі на українську мову Валентина Пегалевського 1781 року. Нарис з історії культурного життя старої Волині 1921 р. 32 стор. Ціна 50 м. п.

45. Проф. І. ОГІЄНКО. Мова українська була вже мовою церкви. Нариси з історії Церкви Української. 1921 р. 32 стор. Ціна 70 м. п.

Праця в благодійнім видавництві „Українська Автокефальна Церква“ безплатна. Всі кошти від продажу книжок підром поступають на збільшення фонду Видавництва.

Книжки продаються по всіх українських книгарнях.

Головне представництво видає „Української Автокефальної Церкви“ — „Волинське Кооперативне Видавництво“: Варшава, ul. Długa 31 m. 47. Голошний склад: Równe, pocztowa skrzynka Nr. 255. Філії: Луцьк, Дубно, Крем'янець, Острів і Ковель (Księgarnia „Swiatlo“, ul. N. Kolejowa N 88). — У Львові: Книгарня Наукового Товариства (Ривок № 10) і Книгарня Старопринципального Інституту (ул. Бялхарська № 9).

Там же продаються книжки Видавництва „Рідна Мова“.

Поступає в продаж Служба Божя, див. № 10.

Хто виписує книжки від автора (Tarnów, Hotel „Bristol“ N 6), за пересилку не платить (дрібні кошти можна слати поштовою марками).